

HATALMI ÁTRENDEZŐDÉS EURÓPÁBAN

ÁTALAKULÓ SZÖVETSÉGEK

- spanyol örökösödési háború(1701-1713/1714): osztrákok a franciák ellen – nem akarják, hogy a sp. és a fr. trón egy kézben egyesüljön: Ausztriát támogatja Anglia, Hollandia, Poroszország. FrO szövetségese MO (Rákóczi) – vége: a sp trónt megkapja a fr trónörökös, de a fr-ák itáliai birtokai a Habsburgoké (Nápoly, Milánó, Szardínia) + Belgium is. - Katonailag a franciaellenes erők győztek, de a Habsburgok túlzott megerősödésétől tartó tengeri hatalmak (Anglia és Hollandia) végül a diplomácia útjára terelték a megoldást, és a spanyol trónra a francia Bourbonok kerültek.
- északi háború(1700-1721): oroszok indítják a svédek balti-tengeri hegemoniája ellen – orosz siker - a két háború köv-e:
- Svédország, Spanyolország, Franciaország elveszíti nagyhatalmi státusát
- Oroszország, Poroszország – megerősödik
- Köv.: Ausztria fő ellenfele Porosz. lesz – tompul a francia- osztrák ellentét
- Francia-angol ellentét marad
- Angol külpolitika: egyensúlyra törekszik – a poroszok felé közelednek
- Az osztrák örökösödési háború (1740-1748) : porosz- osztrák ellentét – Ausztria elveszíti Sziléziát (Ausztria szövetségese ekkor Anglia)
- hétéves háború (1756-63) : az osztrákok a poroszok majd az angolok ellen is harcolnak, szövetségben a franciákkal és az oroszokkal. (Ausztria elveszíti Sziléziát, FRO. Pedig Kanadát – Anglia Porosz. Szövetségese, Ausztria szövetségese: Oroszo.)

FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS

- 18. sz. végén Kelet-Közép-Európában, Skandináviában és a Pireneusi-félszigeten, valamint Itáliában létrejövő kormányzati forma. – ezek: a fejlett centrumtól leszakadó területek
- CÉL: nagyhatalmi státusz fenntartása
- Felülről jövő reformokkal próbálja meg korszerűsíteni az adott országot, felszámolni a korszerűtlen gazdasági és társadalmi formákat.
- Az uralkodói hatalmat küldetésnek tekintik, amelynek célja a nép érdekében való munkálkodás.
- Zsarnoki módszerek bevetése.
- Mivel a gazdaság alapja a föld és a mezőgazdasági termelés volt, ezért a jobbágyság adóképeségét növelték.
- Infrastruktúra javítása, közigazgatás és adózás egyszerűsítése, oktatási rendszer korszerűsítése, egészségügy javítása
- állam modernizálása: szakszerű irányítás – hivatalnokok, hadsereg
- jobbágyság védelme: csökkentik a terheiket+ földesúri önkény gátlása
- iparfejlesztés: védővámok (merkantilizmus alapján)
- Egyház visszaszorítása, vallási türelem
- Politikai reformtól óvakodnak.

A SZÉTTAGOLT NÉMETORSZÁG

- A harmincéves háború szentesítette az ország széttagozottságát (néhány nagyobb és több száz kisebb állam)+ Elzász és Lotaringia elcsatolása
- Anglia és FRO. Érdeke a széttagozottság fenntartása
- német államok: saját vámhatárok, önálló pénz-és mértékrendszer – ez megnehezítette a helyreállítást

- fejedelmek: francia mintát követnek – költetkező udvartartás
- hadsereg fenntartás
- abszolút uralom bevezetése
- köv.: sok pénz kell
- a merkantilizmus helyi változata: kameralizmus – a vámok és az adók emelését jelentette, nem az iparfejlesztést
- de: mégis tapasztalható fejlődés

POROSZORSZÁG

- a XVIII. sz-ban nagyhatalommá alakul: Katona- és rendőrállam.
- Frigyes- Vilmos (1640- 1688): erős hadsereg, (Jól szervezett katonaság, huszárezredek.)
- svédek visszaszorítása (káplár- király)
- protestánsok befogadása-telepítése (hugenották, salzburgi protestánsok pl.)
- merkantilista gazdaságpolitika

fia: **1701. I Frigyes** (1701-13) az első király

- folytatja a hagyományokat: erős hadsereg
- a nemesség megadóztatása, iparfejl., oktatás támogatása
- Egyetem, árvaház, akadémia alapítása.
- protestánsok befogadása-telepítése (hugenották, salzburgi protestánsok pl.)
- porosz és brandenburgi teületek egyesítése

Frigyes Vilmos (1713-40)- káplár- király (bambuszbot): „Most aztán fussunk, jön a király!

- Általános tankötelezettség- és hadkötelezettség!!!!
- porosz hagyományokat folytatja (vasfegyelem, takarékoság)
- Drasztikus takarékosági intézkedések.
- Nagyszabású fejlesztés a hadseregben (junkner = földbirtokos katonanemes, drill = kemény katonai fegyelem a hadseregben)
- katonákat bérebe adta!!!

Frigyes (1740-86)

- nagyhatalommá válik
- szabad vallásgyakorlás - Katolikus kisebbség vallásgyakorlatát biztosítja.
- modernizálás
- Felvilágosodással rokonszenvezett (porosz jog megalkotása, kínvallatás eltörlése, törvény előtti egyenlőség bevezetése, vallásszabadság hirdetése, hatalmi ágak szétválasztása).
- Az állam érdeke (államrezon) a fő szempont.
- Manufaktúra alapítás- korlátozza a jobbágyok földtől való megfosztását.
- Utak, csatornák építése.
- hábrúk. (osztrák örökösödési-1740-1748., hétéves 1756-63.) – Poroszo. Területét kétszeresére növeli: Szilézia megszerzése + részvétel Lengyelo. 1. felosztásában -1772.

HABSBURG BIRODALOM

- a Duna-völgye vált központi területté – keletre tevődik tehát a súlypont
- a század folyamán: itáliai birtokok egy részének elvesztése, de: térnyerés Lengyelo. és az Oszmán Birod. Rovására
- szatmári béke: biztosítja Magyaro. betagozódását a Birod-ba.
- III. Károly (1711-1740) – halálával férfiágon kihalt a dinasztia – köv: háború

- Mária Terézia (1740-1780): elveszti Sziléziát, de uralmát elfogadtatta
- Felviágosult reformok – örökös tartományok: abszolutizmus
- Magyarország - rendiség

OROSZORSZÁG A 18. SZÁZADBAN

- Romanov- dinasztia: - a pánszláv eszme
- külpolitikai célok : Európa felé tengeri kijáratot szerezni
- megszerezték Ukrajnát, de tengeri kikötőt nem
- célul tűzték ki a modernizálást

Nagy Péter (1689-1725)

- reformokat erőszakosan akarta bevezetni, és ellenkezést nem tűrt - Despotikus uralkodás.
- 1698-ban a sztrelec lázadás résztvevőit könyörtelenül kivégeztette.
- szakállviselés betiltása, a Julianus naptár bevezetése - Európa felé való közeledés
- parasztokra (muzsik) fejadót vetett ki, és gyakran fogta őket közmunkára.
- Közigazgatásban is reformokat: 50 kerület - 121 kormányzóság- élén szakemberek
- sok iskolát alapított
- Manufaktúrák, nyugat-európai tanulmányutak, külföldi mesterek meghívása.
- fejlődött a haderő, és létrejött az orosz flotta
- svédek elleni háború: a Balti-tengeren térdnyerés
- Szentpétervár megépítése
- Finnország déli részének megszerzése

Nagy Katalin (1762-1796)

- Német származású
- Célja a nyugathoz való felzárkózás. Ezért ő is reformokat vezetett be.
- kegyencekkel kormányzott
- 1775 átszervezte a közigazgatást: csinovnyikok szerepe nőtt.
- Külpolitika: törökök ellen – cél: meleg-tengeri kikötő megszerzése (1774. Fekete-tenger északi partja)
- terjeszkedés Szibériában + a Baltikumban
- 1772-1773-ban kitört - Pugacsov parasztfelkelés – ok: Adóterhek nőnek
- gazdaságpolitikáját a fiziokratizmus jellemezte, azaz fejleszteni próbálta a mezőgazdaságot,
- szabad munkavállalást manufaktúrákban, és a nemeseknek kereskedelmi monopóliumokat adott, ezzel is ösztönözte őket a gazdaságban való részvételre.
- Megszűnt a nemesség kötelező állami szolgálata, ezzel kialakult a nemesi földtulajdon
- városokban engedélyezte az önkormányzatot, emiatt fejlődtek a városok.

LENGYELORSZÁG

- nemesi köztársaság – vétójog: kormányozhatatlan az ország -lásd: Valois Henrik - 1574. Articuli Henriciani: a szejm jóváhagyása nélkül a király nem dönthet - egyetlen nemesi vétó is elég - lehetlenné válik az állam működése
- Poniatowski Szaniszló Ágost (1764-1795). Szembefordul II. Katalinnal
- változtatások: oktatási reform, jezsuiták feloszlata, új alkotmány tervezete
- de: orosz, porosz, osztrák támadás: 1772. – 1. felosztás – OMM: Galícia elfoglalása
- 1793. – újabb felosztás
- 1795.- végleges felosztás